

10112

ANUL I.

No. 4.

SCRITORII CELEBRI

APARE IN FIECARE SAMBATA
· DIRECTOR: L. REBREANU ·

BALZAC

GROAZA

- EDITURA STEINBERG -

65846

Str. Lipscani, 94 — BUCURESTI — Str. Lipscani, 94

Prețul 25 bani.

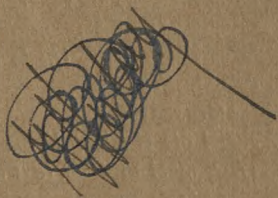

BALZAC

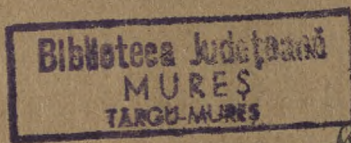
GROAZA

10442

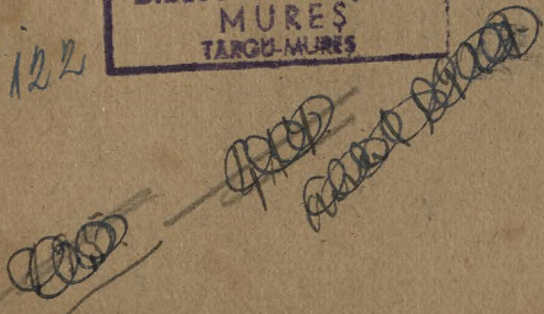

EDITURA STEINBERG

BUCUREȘTI

536122

Honoré de Balzac e socotit drept creatorul romanului modern și în același timp unul din cei mai mari romancieri ai literaturii mondiale. Într'o serie de romane, numită «Comédie Humaine», a cuprins într'adevăr, întocmai ca și Shakespeare, o inepuizabilă mulțime de documente omenești care toate împreună alcătuiesc viața. O putere de observație profundă, o pătrundere veșnic vie a realității, o imaginație de o bogăție uimitoare, o zugrăvire precisă, amănunțită a caracterelor și pasiunilor omenești sunt desigur numai o parte a calităților de scriitor ale acestui titan al condeiului.

Cele mai desăvârșite dintre romanele lui Balzac, din toate punctele de vedere, sunt **Eugenia Grandet, Moșgoriot, Spre absolut, Iluziile pierdute, Cesar Birotteau**, etc. Unele din acestea se găsesc în traduceri românești.

«Groaza» învederează într'o măsură suficientă marile însușiri ale clasicului romancier francez născut la Tours în 1799, mort în 1850 la Paris.

SCRIITORII CELEBRI

APARE ÎN FIECARE SÂMBĂȚĂ

DIRECTOR: L. REBREANU

GROAZA

AMINTIRE DIN REVOLUȚIA CEA MARE

In curând, printr'un fenomen de vizlune sau de locomoțiune, văzură înlăturarea celor două expresiuni ale spațiului, Timpul și Distanța, dintre care una este intelectuală iar cealaltă fizică.

Histoire intell. de Louis Lambert.

Intr'o seară din luna Noemvrie 1793, fruntașii orașelului Carentan se aflau în salonul doamnei de Dey unde obișnuiau să se adune în toate zilele.

Niște împrejurări, care într'un oraș mare ar fi trecut nebăgate în seamă, dar care aici stârniseră multă vâlvă, făceau ca întâlnirea de acuma să fie mai interesantă ca de obicei.

Alaltăeri doamna de Dey stătuse închisă în casă, și nici eri nu primise pe nimeni, sub pretext că e indispusă.

In vremuri obișnuite, aceste două evenimente ar fi făcut la Carentan aceeași impresie pe care ar stârni-o la Paris un *relâche* la toate teatrele. In zile de-acestea

viața parcă e necompletă. Dar, în 1793, purtarea doamnei de Dey putea să aibă urmările cele mai sinistre. Orice pas nesocotit însemnă pe atunci pentru nobili o chestie de viață sau de moarte.

Pentru a înțelege mai bine curiozitatea vie și fi-nețele pline de aluzii care îmbujorau în seara aceea fizionomiile normande ale acestor personaje, dar mai ales pentru a împărtăși perplexitățile tainice ale doamnei de Dey este nevoie să se lămurească rolul pe care-l jucă ea la Carentan.

Doamna de Dey, văduva unui locotenent-general și cavaler al mai multor ordine, plecase dela curte la începutul emigrației. Având moșii considerabile prin prejurul orașului Carentan, s'a refugiat aici în nădejdea că influența Teroarei se va resimți mai puțin în acest colțișor îndepărtat. Socoteala aceasta, întemeiată pe cunoașterea exactă a țării, s'a dovedit justă. Revoluția a făcut mai puține ravagii în Normandia de jos. Cu toate că odinioară doamna de Dey, când venea să-și vază moșiile; nu avuse relații decât cu familiile nobile din partea locului, își deschisese acum casa, din considerații politice, frunțașilor burghezi din oraș și nouilor autorități, silindu-se să-i facă să se mândrească cu onoarea aceasta fără însă a stârni într'înșii nici ură și nici gelozie.

Grațioasă și bună, înzestrată cu blândețea nespusă care știe să placă fără a se înjosi sau a recurge la rugăminți, a izbutit să-și asigure stima generală prin-

tr'un tact desăvârșit ale cărui iscusințe cumiști îi îngăduiau să păstreze linia delicată care putea mulțumi cerințele acestei societăți pestrițe fără a umili amorul propriu searbăd al parveniților și fără a jigni pe vechii ei prieteni.

Având vreo treizeci și opt de ani își păstrase încă, nu frumusețea fragedă și sănătoasă care deosebește pe fiicele Normandiei de jos, dar o frumusețe înrourată și, s'ar putea zice, aristocratică. Trăsăturile ei erau fine și delicate; talia ei era mlădioasă și sveltă. Când vorbea, fața-i palidă parcă se luminea și se înviora. Ochii mari și negri erau plini de bunătate, dar expresia lor calmă și religioasă părea a spune că rostul vieții ei nu mai era în ea însăși. Măritată în floarea vârstei cu un militar bătrân și gelos, falsitatea poziției sale în mijlocul unei curți galante a contribuit mult, fără îndoială, la răspândirea unui vâl de melancolie gravă pe o figură în care odinioară trebuie să fi strălucit farmecul și vioiciunea iubirii.

Silită să-și înăbușe neîncetat mișcările naive, emoțiile femeii care este stăpânită încă de simțuri în loc de rațiune, pasiunea ei rămăsese virgină în adâncul inimii. De-aceea farmecul de căpetenie i-l dădea tinerețea aceea intimă care uneori îi desvăluia fizionomia și care împrumută gândurilor ei o expresie de patimă nevinovată.

Infățișarea ei impunea rezervă, dar totdeauna erau în ținuta, în glasul ei avânturi spre un viitor necu-

noscut, ca la o fată mare ; omul cel mai nesimțitor o îndrăgea numai decât păstrându-i totuși un fel de teamă respectuoasă, inspirată prin manierele ei distinse. Sufletul ei, mare din fire și oțelit prin lupte crâncene, părea a pluti mai presus de tot ce e vulgar. Sufletul acesta avea nevoie neapărată de o pasiune puternică. De aceea afecțiunile doamnei de Dey se concentraseră într'un singur sentiment, acel al maternității.

Fericirea și plăcerile, de care a fost lipsită în viața de familie, le regăsea în dragostea extremă ce o păstra pentru fiul ei. Nu-l iubea numai cu devotamentul curat și profund al unei mame, ci cu cochetăria unei amante, cu gelozia unei soții. Eră nenorocită când nu-l avea aproape, neliniștită când îi lipsea, nu se sătura niciodată privindu-l, nu trăia decât prin el și pentru el. Spre a face să înțeleagă și bărbații puterea acestui sentiment, va fi deajuns să se adauge că fiul acesta nu eră numai singurul copil al doamnei de Dey, ci ultima ei rudă, singura ființă de care o legau temerile, speranțele și bucuriile vieții. Răposatul conte de Dey fusese ultimul vlăstar al familiei, precum și ea se întâmplă să fie singura moștenitoare.

Socotelile și interesele omenești se potriveau deci cu cele mai nobile trebuințe sufletești pentru a exalta în inima contesei un sentiment de altmintreli atât de puternic la femei. Iși crescuse copilul cu nesfârșite

greutăți care i-l făcuseră și mai scump; de zeci de ori medicii l'au crezut pierdut; dar, încrezătoare în presimțirile și speranțele ei, a avut bucuria nespusă de a-l vedea scăpat de primejdiile copilăriei, de-a admira progresele constituției lui în ciuda verdictelor doftoricești.

Mulțumită îngrijirilor ei stăruitoare, copilul s'a făcut mare și s'a desvoltat atât de frumos încât la douăzeci de ani trecea drept unul dintre cei mai desăvârșiți cavaleri din Versailles. Insfârșit, printr'un noroc care nu încoronează sforțările tuturor mamelor, copilul o adoră; sufletele lor se înțelegeau prin niște simpatii frățești. Dacă n'ar fi fost legați prin harul firei, ar fi simțit unul pentru cellalt prietenia aceea dela om la om, care se întâlnește atât de rar în viață. Numit sublocotenent de dragoni la optsprezece ani, tânărul conte se supusese datoriei de onoare din epoca aceea urmând în emigrație pe prinți.

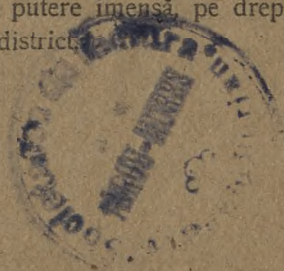
Astfel doamna de Dey, nobilă, bogată și mama unui emigrat, nu nesocotia de loc primejdiile cumplitei sale situații. Neavând altă dorință decât de-a păstra fiului ei o avere mare, renunțase la fericirea de a-l însoți; dar citind legile aspre în virtutea cărora Republica confiscă în fiecare zi averile celor emigrați din Carentan, eră mândră de fapta sa curajoasă. Nu păzea dânsa astfel comorile copilului, primejduindu-și zilele? Apoi, aflând groaznicele execuții ordonate de Convențiune, adormea fericită știindu-și singura bogăție în

siguranță, departe de pericole, departe de eșafoduri. Se măgulea crezând c'a luat măsurile cele mai bune spre a-și salva deodată tot ce avea mai scump.

Făcând acestui gând tainic concesiunile cerute de nenorocirea vremilor, fără a-și compromite nici demnitatea de femei nici credințele aristocratice, își învăluia durerea într'un mister rece. Înțelesese dificultățile care o așteptau la Carentan. Când vii să iai locul întâi, nu înseamnă oare să înfrunți eșafodul în toate zilele? Dar, susținută de un curaj de mamă, știu să cucerească dragostea celor săraci alinând fără deosebire toate necazurile, și se făcu trebuincioasă celor bogați veghiând plăcerile lor.

Primea pe procurorul comunei, pe primar, pe președintele districtului, pe acuzatorul public și chiar pe judecătorii tribunalului revoluționar. Cei patru dintâi, nefiind însurați, îi făceau curte în nădejdea s'o iea de soție, fie spăimântând-o prin răul ce i-ar putea face, fie oferindu-i protecția lor.

Acuzatorul public, fost procuror la Caen, odinioară însărcinat cu interesele contesei, încercă să-i inspire iubire printr'o conduită plină de devotament și de generozitate; finețe primejdioasă! El eră cel mai de temut dintre toți pretendenții. Singur el cunoștea temeinic starea averii considerabile a fostei sale cliente. Pasiunea lui o sporeau toate poftele unei sgârčenii ce se sprijinea pe o putere imensă, pe dreptul de viață și de moarte în district.

Omul acesta, încă tânăr, procedă cu atâta noblețe încât doamna de Dey încă nu-l putuse judecă. Dar, disprețuind pericolul ce-l prezintă lupta de dibăcie cu Normanzii, ea întrebuiștează spiritul inventiv și șiretenia, cu care femeile sunt înzestrate din fire, spre a învrăjbi rivalitățile acestea între ele. Câștigând timp credeă că va duce-o teafără până la sfârșitul tulburărilor. În epoca aceasta regaliștii dinlăuntru se mândreau mereu în toate zilele că Revoluția se va termina a doua zi ; convingerea aceasta a și pierdut pe mulți dintr'înșii.

Cu toate piedecile, contesa și-a menținut independența cu destulă dibăcie până într'o zi când, printr'o imprudență nelămurită, se apucase să se închidă în casă. Inspiră un interes atât de profund și atât de adevărat, că persoanele venite la ea în seara aceea fură foarte îngrijorate aflând că i-e cu neputință să primească ; apoi, cu franchețea de curiozitate întipărită în moravurile provinciale, începură să forfotească de nenorocirea, de necazul, de boala de care trebuie să sufere doamna de Dey.

La întrebările acestea, o servitoare bătrână, numită Brigitte, răspundeă că stăpâna ei s'a încuiat în odae și nu vrea să vază pe nimeni, nici chiar pe oamenii casei. Traiul, întru câtva mănăstiresc, pe care-l duc locuitorii unui orașel de provincie, stârnește într'înșii obiceiul de-a analiză și de-a explică faptele altora atât de mult că, după ce au compătimit pe doamna de

Dey, fără să știe dacă e într'adevăr fericită sau necăjită, fiecare se puse să cerceteze pricinile retragerii ei subite.

— Dacă ar fi bolnavă, zise primul curios, ar fi trimis după medic; doctorul însă a jucat șah la mine toată ziua. Imi spuneă chiar răsând că în ziua de azi nu mai e decât o singură boală... care însă e incurabilă.

Gluma aceasta a fost răspândită cu cumpătare. Femei, bărbați, bătrâni și fete au prins atunci să străbată în lung și'n lat vastul câmp al coniecturilor. Fiecare credeă că întreveđe o taină, iar taina ocupă toate închipuirile. A doua zi bănuelile se înveninară. Cum într'un orașel viața se petrece pe față, femeile aflară cele dintâi că Brigitte făcuse în piață cumpărături mai mari ca de obicei. Faptul acesta nu se puteă contesta.

Brigitte fusese văzută la piață dis-de-dimineață și, lucru extraordinar! cumpărase singurul iepure ce se găsisse. Tot orașul știă că doamnei de Dey nu-i plăceă vânatul. Iepurele deveni punctul de plecare al eelor mai încurcate presupuneri. Făcându-și plimbarea periodică, bătrânii observaseră în casa contesei un fel de activitate concentrată care se dădeă pe față prin însăși precauțiunile oamenilor de a-o ascunde.

Valetul bătuse un covor în grădină, ieri; dar covorul acesta deveni o dovadă întru sprijinirea romanelor pe care le ticluia toată lumea. Căci fiecare se simțea dator să născocească cel puțin o știre extraordinară.

A doua zi, aflând că doamna de Dey zicea că e indispusă, personagiile principale din Carentan se întruniră seara la fratele primarului, un negustor bătrân, însurat, om cinstit, stimat de toată lumea și față de care contesa avea multă considerație. Acolo toți aspiranții la mâna bogatei văduve avură de povestit câte-un basm mai mult sau mai puțin probabil; și fiecare dintr'înșii se gândea să întoarcă în folosul său împrejurarea tainică ce o sileă să se compromită astfel. Acuzatorul public născoci o dramă întreagă spre a aduce acasă, noaptea, pe fiul doamnei de Dey. Primarul credea într'un preot răspopit, venit din Vendée și care i-ar fi cerut ei adăpost; dar cumpărarea iepurelui, într'o zi de Vineri, îl încurcă rău de tot.

Prezidentul districtului ținea dârz la un șef de Chouani sau de Vendéeni urmărit aprig. Alții vorbeau de un nobil scăpat din temnițele dela Paris. Însfârșit toți bănuiau că contesa e vinovată de una din generozitățile pe care legile de-atunci le calificau drept crime și care puteau s'o trimită la eșafod. Acuzatorul public spunea dealtfel cu glas scăzut că se impune tăcere și că trebuie să se încerce salvarea nenorocitei din prăpastia spre care mergea cu pași mari.

— Dacă răspândiți daravera aceasta, adăogă dânsul, voi fi nevoit să intervin, să fac perchiziții acasă la ea, și atunci !.. Nu sfârși, dar toți pricepură reticența aceasta.

Prietenii sinceri ai contesei se alarmară atât de mult pentru dânsa încât, în dimineața zilei a treia, procu-

rorul-sindic al comunei puse pe nevastă-sa să-i scrie câteva rânduri spre a-o face să primească seara ca de obicei. Mai îndrăzneț, bătrânul negustor se prezintă dimineața la doamna de Dey. Intemeiat pe serviciul ce vroia să-i facă, ceru să fie introdus la dânsa și rămase uimit zăbind-o în grădină, culegând ultimele flori din straturi spre a-și împodobii cu ele vasele.

— Fără îndoială că i-a venit amantul, își zise bătrânul, cuprins de milă pentru femeia aceasta încântătoare. Expresia ciudată din fața contesei îi confirmă bănuelile. Viu mișcat de devotamentul acesta atât de firesc la femei, dar care emoționează totdeauna, pentru că toți bărbații sunt măguliți de sacrificiile pe care una din ele le fac pentru un bărbat, negustorul înștiință pe contesă de svonorile care circulă în oraș și de primejdia ce o amenință. — Căci, îi zise dânsul sfârșind, dacă printre funcționarii noștri sunt câțiva destul de înclinați a vă ierta eroismul al cărui obiect ar fi un preot, nimeni n'o să vă plângă dacă se va descoperi că v'ați încurcat în interese de inimă.

La cuvintele acestea doamna de Dey se uită la bătrânul negustor cu atâta rătăcire și disperare încât îl făcù să se cutremure.

— Vino, îi zise ea luându-l de mână spre a-l duce în odaia sa unde, după ce se asigură că sunt singuri, scoase din sân o scrisoare murdară și boțită: — Citește! strigă ea făcând o sforțare violentă spre pronunțarea cuvântului acesta.

Apoi căzû într'un fotoliu, zdrobită. În vreme ce bătrânul negustor își căută ochelarii și-i ștergea, ea ridică ochii spre dânsul și-l privi pentru întâia oară cu curiozitate; apoi, cu o voce schimbată: — Mă încred în d-ta, îi zise încet.

— Nu mă fac și eu părtașul crimei d-voastră? răspunse moșneagul cu simplitate.

Ea tresări. Pentru întâia oară, în orășelul acesta, sufletul ei simpatiză cu alt suflet. Bătrânul negustor înțelese deodată și mâhnirea, și bucuria contesei. Fiul ei făcuse parte din expediția dela Granville și scria mamei din fundul închisorii dându-i o nădejde tristă și dulce. Neîndoiindu-se că va putea evadă, îi indică trei zile în cursul cărora avea să se prezinte la dânsa, deghizat. Scrisoarea fatală cuprindea cuvinte de adio, sfâșietoare în caz când în seara zilei a treia n'ar fi la Carantan, și rugă pe mamă să dea o sumă mare trimisului care se însărcinase să-i aducă depeșa aceasta prin mii de primejdii. Hârtia tremură în mâinile bătrânului.

— Și iată ziua a treia, strigă doamna de Dey care, sculându-se repede, își reluă scrisoarea și începû să umble de ici-colo.

— Ați fost foarte imprudentă, îi zise negustorul. De ce ați pus să facă cumpărături mai mari la piață?

— Bine, dar copilul poate să pice mort de foame, supt de oboseală, și... Nu sfârși.

— De fratele meu sunt sigur, reluă bătrânul, mă duc să-l câștig de partea d-voastră.

Negustorul își regăsi, în împrejurarea aceasta, fi-nețea ce-o pusese odinioară în afaceri, și îi dădu sfa-turi pătrunse de prudență și de cuminenie. Dupăce se înțeleseră asupra tuturor celor ce aveau să spună și să facă atât el cât și ea, bătrânul plecă, sub pre-
texte găsite cu abilitate, prin casele principale din Carentan unde vești că doamna de Dey, pe care a văzut-o adineaori, va primi diseară, deși e indispusă. Luptând prin finețe cu inteligențele normande în in-
terogatoriile pe care i le impunea fiecare familie a-
supra boalei contesei, isbuti să mulțumească pe toți ceice se ocupau cu afacerea aceasta misterioasă.

Intâia lui vizită făcù minuni.

Povestii unei cucoane bătrâne și reumatice că d-na de Dey erà cât p'aci să se prăpădească din pricina unui atac de gută la stomac; de oarece faimosul Tronchin îi recomandase odinioară că, în asemenea cazuri, e bine să-și pună pe stomac o piele de iepure jupuit de viu și să stea în pat fără să facă cea
mai mică mișcare, contesa, în primejdie de moarte acum două zile, astăzi, după ce a urmat punctual or-
donanța bizară a lui Tronchin, se simte destul de în-
tremată spre a primi pe ceice vor s'o vază diseară.

Povestirea aceasta avù un succes prodigios, iar medicul din Carentan, regalist *in petto*, îi spori efec-
tul prin importanța cu care se puse să discute cazul acesta specific. Totuș bănuelile prinseseră rădăcini
atât de puternice în spiritul câtorva încăpățânați sau

a câtorva filozofi, încât nu putură fi împrăștiate cu totul; astfel că, seara, ceice aveau intrare la doamna de Dey, sosiră grăbiți și de vreme, unii spre a-i spiona înfățișarea, alții din prietenie, iar cei mai mulți uimiți de minunea vindecării ei.

Găsiră pe contesa Dey șezând în colțul căminului cel mare din salonul aproape tot atât de modest cum erau și celea din Carentan; căci, pentru a nu jicni ideile strâmte ale mosafirilor, își refuzase și ea plăcerile luxului cu care se obișnuise odinioară; nu schimbase deci nimic în casă. Nici măcar pardoseala sălii de primire nu era lustruită.

Lăsase pe pereți vechile tapete sombre, păstrase mobilele din partea locului, ardea lumânări de ceară și urmă în toate obiceiurile orașului, dedându-se la viața provincială fără a se spăimânta nici de micimile cele mai aspre, nici de privațiunile cele mai neplăcute. Dar știind că mosafirii i-ar ierta bunătățile care ar avea de scop tihna lor, nu neglija nimic când era vorba de-a le procura plăceri personale. De-aceea le oferea niște prânzuri excelente.

Ajunsesse până a simula sgârcenia spre a plăcea acestor spirite chibzuite; și după ce avu meșteșugul de a-i face pe dâșii să-i smulgă anume concesiuni de lux, știu să se supună dorinței lor cu toată grația.

Deci, pela ceasurile șapte seara, cea mai bună companie rea din Carentan se află la ea, formând un cerc mare în fața căminului. Stăpâna casei, susținută

în nenorocirea ei de privirile miloase pe care i le aruncă bătrânul negustor, se supuse cu un curaj nemai pomenit întrebărilor minuțioase, raționărilor frivole și stupide ale mosafirilor săi.

Dar de câte ori auzea vreo bătae în poartă și de câte ori răsunau pași în stradă, ea își ascundeă emoția aducând vorba de chestiuni interesante pentru bo găția ținutului. Puneă la cale discuții zgomotoase despre calitatea cidrului, și eră atât de bine secundată de confidentul ei, încât adunarea aproape uită s'o mai spioneze găsind naturală înfățișarea ei, iar siguranța ei imperturbabilă.

Acuzatorul public și unul din judecătorii tribunalului revoluționar erau însă tăcuți, observau cu băgare de seamă cele mai mici mișcări ale fizionomiei sale și, cu toată gălăgia, trăgeau cu urechea prin casă; și, în mai multe rânduri, îi puseră întrebări încurcate la care totuș contesa răspunse cu o prezență de spirit admirabilă. Mamele sunt atât de curajoase! După ce doamna de Dey aranjase partidele, când se așeză toată lumea la mesele de boston, de reversis sau de whist, ea cu o eleganță extremă, mai stătută de vorbă cu câțiva tineri, jucându-și rolul ca o actriță consumată. Ceru un loton, spuse că numai ea știe unde este, și dispărură.

— Mă înăbuș, dragă Brigitte, strigă ea ștergându-și lacrimile ce-i podidiră deodată ochii strălucitori de căldură, de durere și de nerăbdare — nu vine, reluă

dânsa rotindu-și privirea prin odaia în care urcase. Aici respir și trăesc. Încă câteva clipe și va trebui să fie aci! căci trăește încă, sunt sigură. Imi spune inima mea că trăește. D-ta n'auzi nimic, Brigitte? Oh! mi-aș da tot restul vieții să știu dacă mai e în închisoare sau dacă acuma e pe drum. Mai bine nici să nu mă gândesc.

Se uită iarăș dacă toate sunt în ordine în apartament. Un foc vesel ardeă în cămin; obloanele erau închise cu îngrijire; mobilele străluceau de curățenie; felul cum fusese așternut patul dovedea că contesa s'a ocupat cu Brigitte de cele mai mici amănunte; iar speranțele ei se vădeau în grija delicată de care părea a fi fost cuprinsă odaia aceasta care respiră atât blândețea grațioasă a iubirii, cât și mângâierile ei cele mai caste în parfumurile pe care le răspândeau florile. Numai o mamă putea să fi ghicit dorințele unui ostaș și să-i prepare mulțumiri atât de complete. O masă minunată, vinuri alese, încălțăminte, rufe, însfârșit tot ce poate să fie de trebuință sau plăcut unui călător obosit, eră adunat, ca să nu-i lipsească nimic, ca plăcerile casei părintești să-i dovedească iubirea mamei.

— Brigitte! zise contesa cu un glas sfâșietor, trăgând un scaun lângă masă ca și când ar fi vrut să împrumute o urmă de realitate dorinței, ca și când ar fi vrut să-și mărească puterea iluziilor.

— O, are să vie, doamnă. Nu mai poate să fie

536122

departe. Nici nu mai încape vorbă că trăește și e pe drum, reluă Brigitte. Am pus o cheie în Biblie și am ținut-o între degete în vreme ce Cottin citea evanghelia Sfântului Ioan... și cheea nu s'a întors, doamnă!

— E sigur? întrebă contesa.

— O, doamnă, știe toată lumea. Aș fi în stare să jur că trăește încă. Dumnezeu nu poate să se înșele.

— Deși aici îl așteaptă o primejdie, totuși aș vrea să sosească mai curând.

— Sărmanul domnișorul Auguste! strigă Brigitte. Desigur că e pe drumuri și încă pe jos.

— A bătut opt în turnul bisericii, strigă contesa cu groază.

Se temu să nu fi stat mai mult decât trebuia în odaia aceasta unde credea în viața copilului ei, văzând tot ce-i dovedea ființa lui. Coborî; dar înainte de-a intra în salon, se opri o clipă sub peristilul scării ascultând dacă vre-un sgomot nu întretaie ecurile tăcute ale orașului. Zâmbi către soțul Brigittei care făcea de sentinelă și ai cărui ochi păreau năuciți silindu-se să iea seama la murmurele pieții și ale nopții. Ea își vedea copilul în toate și pretutindeni. Reintră curând afectând o înfățișare veselă și începù să joace loton cu niște fete tinere; dar din când în când se plângea că suferă și revenea să se așeze în fotoliul de lângă cămin.

Astfel stăteau lucrurile și spiritele în casa doamnei de Dey în vreme ce, pe drumul dela Paris spre

Cherbourg, un tânăr îmbrăcat cu un pieptar brun, costum de rigoare pe vremea aceea, se îndreptă spre Carentan. La începuturile rechizițiilor nu prea eră disciplină sau chiar nu eră deloc. Cerințele momentane nu îngăduiau Republicei să-și echipeze de îndată soldații, încât nu eră o raritate să vezi drumurile pline de recruți rechiziționați care-și păstrasera hainele civile. Tinerii aceștia ajungeau la locurile de etape înaintea batalioanelor lor, sau rămâneau în urmă, căci mersul lor atârna de felul cum puteau să îndure oboselile unui drum lung. Călătorul despre care e vorba aici o luase deabinelea înaintea coloanei de rechiziționați ce se ducea la Cherbourg și pe care primarul din Carentan o așteptă dintr'o clipă în alta, spre a le distribui bilete de încartierare. Tânărul mergea cu pași greoi, dar încă voinicești, iar ținuta, lui părea a spune că eră familiarizat de mult cu strășniciile vieții militare. Cu toate că luna lumină pășunile din apropierea orașului, zărise niște nouri groși albi gata să reverse zăpadă pe câmpii, și teama să nu-l surprindă o vijelie îi iuțea pașii în ciuda osteneții care-l cuprinsese. În spate aveă un sac aproape gol, iar în mână ținea un băț de cimșir tăiat din gardurile înalte și dese cu care sunt înconjurate cele mai multe moșii în Normandia de jos.

Călătorul acesta singuratic intră în Carentan ale cărui turnuri, tivite de luciri fantastice în razele lunii îl amăgiseră mai de departe. Pașii lui deșteptau ecou-

rile străzilor tăcute prin care nu întâlnești pe nimeni ; fii nevoit să întrebe unde stă primarul pe un țesător care mai lucră încă.

Magistratul acesta stătea pe aproape și rechiziționatul se văzu curând la adăpost sub poarta casei primarului, unde se așeză pe o bancă de piatră, așteptând biletul de încartierare pe care-l ceruse. Dar chemat de funcționar și prezentându-se în fața lui, deveni obiectul unui examen scrupulos. Pedestrușul era un flăcău bine făcut, părând a fi de neam nobil. Inteligența datorită unei bune creșteri se vedeă parcă pe fața lui.

— Cum te cheamă ? îl întreabă primarul aruncându-i o privire plină de finețe.

— Julien Jussieu, răspunse rechiziționatul.

— Și de unde vii ? zise magistratul necrezător.

— Din Paris.

— Camarazii tăi trebuie să fie departe, reluă normandul cu un glas glumeț.

— Sunt cu trei leghe înaintea batalionului.

— Te trage desigur vre-un dor spre Carentan, cetățene rechiziționat ? zise primarul cu un aer fin. Bine bine, adăogă dânsul poruncind tăcere cu o mișcare de mână tânărului care voia să vorbească, știm unde să te trimitem. Uite, zise dându-i biletul de încartierare, aide, *citățene Jussieu !*

O umbră de ironie se simția în accentul cu care magistratul pronunță ultimele două cuvinte, întinzând

un bilet pe care eră însemnată casa doamnei de Dey. Tânărul citi adresa foarte curios.

— Știe dânsul bine că nu trebuie să meargă de parte; iar când va fi afară, are să sboare, nu altceva! strigă primarul vorbind în sine-și, în vreme ce tânărul eși. Dar de îndrăzneț știu că-i îndrăzneț! Dumnezeu să-l aibă în pază! Ori cum îl iei, cade 'n picioare. Da, dar dacă-i cerea cineva să-i vază hârțiile, ar fi fost pierdut!

În clipa aceasta ceasornicele din Carentan bătuseră nouă și jumătate; felinarele se aprindeau în anticamera doamnei de Dey; servitorii ajutau stăpânelor și stăpânilor lor să-și pună saboții, pardesiurile sau mantalele; jucătorii își încheiaseră socotelile; toți se retrăgeau împreună, după obiceiul stabilit în toate orășelele.

— Pare că acuzatorul public vrea să mai rămână, zise o doamnă văzând că acest personagiu important le lipsea în momentul când se despărțeau toți în piață spre a porni spre casă, după ce își epuizaseră toate formulele de adio.

Acest magistrat teribil eră într'adevăr singur cu contesa care așteptă tremurând să binevoiască să plece

— Cetățeancă, zise el înfârșit după o tăcere lungă care aveà ceva spăimântător, eu sunt aici pentru a face să se respecte legile Republicei.

Doamna de Dey se cutremură.

— N'ai să-mi descoperi nimic? întrebă dânsul.

— Nimic, răspunse ea mirată.

— A, doamnă, strigă acuzatorul așezându-se lângă ea și schimbând tonul, în clipa aceasta, din pricina unui cuvânt, atât d-ta cât și eu putem să ne pierdem capul. Eu cunosc și am observat prea bine caracterul, sufletul, manierele d-voastră, încât nu pot împărtăși eroarea societății de astă-seară. Așteptați pe fiul d-voastră, nu mai încape nici o îndoială.

Contesei îi scăpă un gest de tăgadă; dar în acelaș timp pălise, mușchii feței ei se strânseseră din pricina necesității în care se află de a afișă o siguranță înșelătoare, în vreme ce ochiul implacabil al acuzatorului public, nu pierdeă nici una din mișcărilor ei.

— Ei bine, primește-I! reluă magistratul revoluționar; dar să nu stea mai mult decât până la șapte dimineața sub coperișul d-tale. Măine, în cursul zilei înarmat cu un denunț, ce voi pune să mi se facă, voi veni la d-ta...

Ea îl privea cu o înfățișare năucă ce ar fi înduișat chiar pe un tigru.

— Voi demonstra, urmă dânsul cu un glas blând, prin perchiziții amănunțite, că denunțul e fals, iar d-ta prin firea raportului meu, vei fi la adăpost de orice bănueli ulterioare. Voi vorbi de darurile d-tale patriotice, de civismul d-tale și vom fi salvați.

Doamna de Dey se temeă de o cursă, stăteă nemișcată, dar fața ei ardeă, iar limba-i eră înghețată. Se auzi o bătae în poartă.

— Ah! strigă mama speriată căzând în genuchi.
Scapă-l! scapă-l!

— Da, să-l scăpăm! reluă acuzatorul public aruncându-i o privire pătimașă, chiar de ne-ar costă viața.

— Sunt pierdută! strigă ea în vreme ce acuzatorul o ridică politicos.

— Ei bine, doamnă! răspuse dânsul cu o mișcare oratorică, nu vreau să-mi iau fericirea decât din bunăvoința d-tale.

— Doamnă, iat..., strigă Brigitte care credeă că stăpâna ei e singură.

Văzând pe acuzatorul public, bătrâna servitoare, din roșă și veselă ce eră, încremenî și îngălbenî.

— Ce este, Brigitte? întrebă magistratul cu blândețe și cuminte.

— Un rechiziționat pe care ni l-a trimis primăria în cartier, răspuse servitoarea arătând biletul.

— Adevărat, zise acuzatorul după ce citi hârtia. Ne sosește un batalion în noaptea aceasta!

Și ieși.

Contesa aveă atâta nevoie să creadă în clipa aceasta în sinceritatea fostului ei procuror, încât nu mai puteă simți nici o îndoială; urcă repede scara deabiă ținându-se în picioare; apoi deschise ușă odăei sale, își văzû copilul, se repezi în brațele lui, istovită;

— Oh, puiule, puiule! strigă ea hohotind de plâns și acoperindu-l cu sărutări frenetice.

— Doamnă, zise necunoscutul.

— Ah, nu e el ! strigă dânsa retrăgându-se cu groază și uitându-se la rechiziționat cu niște ochi năuci.

— O, sfinte Dumnezeule, ce asemănare ! zise Brigitte.

Se făcù tăcere o clipă. Străinul însuși tresări văzând înfățișarea doamnei de Dey.

— Ah, domnule, zise ea sprijinindu-se pe soțul Brigittei și simțind atunci în tot corpul o durere care erà gata s'o doboare ; domnule, mi-ar fi peste puțință să te mai văd, îngăduie ca oamenii mei să mă înlocuiască și să se ocupe de d-ta.

Coborî în odaia ei, târâtă aproape de Brigitte și de bătrânul servitor.

— Cum, doamnă ! strigă servitoarea așezând pe stăpâna sa, omul acesta să se culce în patul domnului Auguste, să încalțe pantofii domnului Auguste, să mănânce prăjiturile pe care le-am făcut pentru domnul Auguste ! Dar să știu că mă taie la ghilotină și...

— Brigitte ! strigă doamna de Dey.

Brigitte tăcù.

— Ia mai taci din gură, melișo, îi zise soțul ei încet, ce vrei, să omori pe conita ?

În clipa aceasta rechiziționatul făcù sgomot în odaia de sus, așezându-se la masă.

— Nu mai pot stă aici, strigă doamna de Dey, mă duc în seră de unde voi auzi mai bine ce se petrece afară în timpul nopții.

Se sbăteă încă între teama de a-și fi pierdut copilul și speranța de a-l vedea totuș.

Noaptea eră stăpânită de tăceri îngrozitoare.

Contesa avu o clipă spăimântătoare când batalionul de rechiziționați sosi în oraș și când fiecare om își căută cartierul. Speranțele înșelate se înmulțeau la fiecă pas, la fiecă sgomot; apoi în curând natura se închise într'o liniște înfricoșătoare. Spre dimineață contesa se simți silită să se reîntoarcă în casă. Brigitte, care supraveghiă toate mișcărilor stăpânei, nevăzând-o eșind, intră în odaie și găsi pe contesa de Dey moartă.

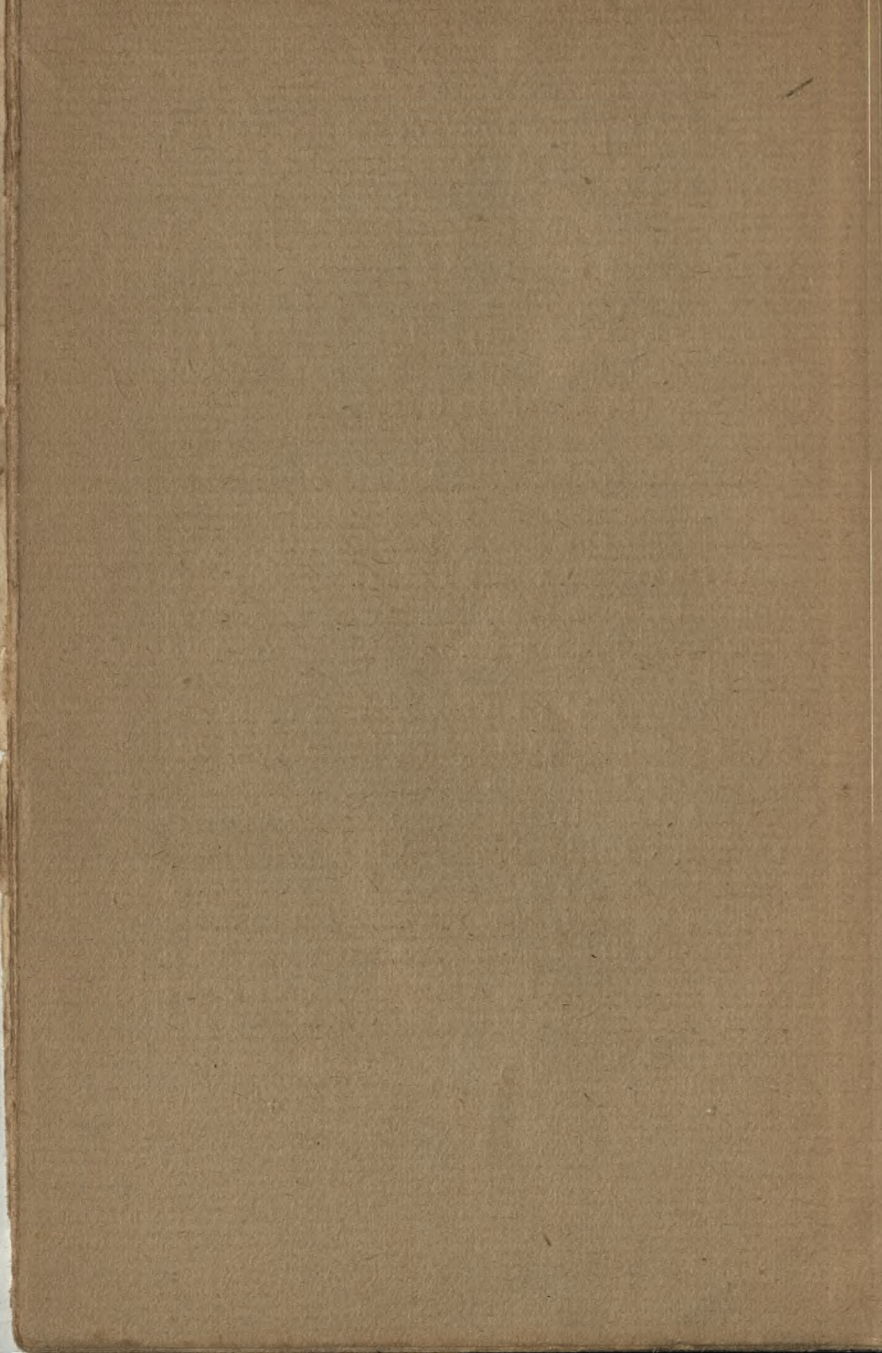
— Desigur că a auzit pe rechiziționarul care, îndată ce s'a îmbrăcat, a început să se plimbe prin odaia domnului Auguste, cântând afurisita lor de *Marseillaise* parc'ar fi într'un grajd, strigă Brigitte. Asta o fi ucis-o!

Moartea contesei a fost însă pricinuită de un sentiment mult mai grav și fără îndoială în urma vredei vedenei îngrozitoare.

Chiar în ceasul când doamna de Dey muriă la Carentan, fiul ei fusese împușcat în Morbihan.

Acest fapt tragic se poate adăoga de bună seamă la atâtea observații asupra simpatiilor care nu cunosc legile spațiului: documente pe care le adună cu o curiozitate înțeleaptă câțiva oameni singurateci și care cândva vor alcătui bazele unei științe noi căreia până azi i-a lipsit un om de geniu să scoată în evidență.

FUMUL FARA FOC

Femea încrezătoare în acela pe care-l iubește este o fantezie de romancier. Personagiul acesta nu mai există precum nu mai există nici zestre mare. Logodnicele au rămas, dar zestrele au făcut ca și regii. Încrederea femeii strălucește poate câteva clipe în zorile iubirii, dar se stinge apoi în curând ca o stea căzătoare.

Pentru orice femeie care nu e nici Olandeză, nici Engleză, nici Belgiană, nici din vre-o țară mlăștinoasă, iubirea e un pretext de suferință, o întrebuințare a forțelor îmbielșugate ale imaginației și ale nervilor.

Deaceea gândul al doilea de care e cuprinsă o femeie fericită, o femeie iubită, este teama de-a nu pierde fericirea; căci se cuvine să ni se îngăduie să spunem că cel dintâi gând al ei este de a se bucura de fericire. Toți cei ce au comori se tem de hoși; adevărat că ei nici nu fac ca femeia, adică nu fac vânt galbenilor.

Florica albastră a fericirii desăvârșite nu e atât de comună încât omul binecuvântat de Dumnezeu care o are, să fie așa de nerod s'o prăpădească.

Nici o femeie nu e părăsită fără de pricină.

Axioma acesta e scrisă în adâncul inimii tuturor femeilor, și de aici furia femeii părăsite.

Să nu ne mai amestecăm în micile necazuri ale iubirii; suntem într'o epocă chibzuită când, orice ar face femeile, nu se obișnuiește să fie părăsite, căci, dintre toate femeile, azi, cea legitimă (fără glumă) e cea mai puțin costisitoare. Dar fiecă femeie iubită a trecut prin micile mizerii ale bănuelilor. Bănuelile, adevărate sau false, pricinuesc o mulțime de neplăceri domestice, dintre care iată una mai mare!

Intr'o zi Caroline începe să bage de seamă că scumpul ei Adolphe o părăsește prea deseori pentru o afacere, veșnica afacere Chaumontel, care nu se mai isprăvește niciodată.

Toate căsniciile au câte o afacere Chaumontel.

Mai întâi femeia nu mai crede în afaceri întocmai cum directorii de teatru și librării nu cred în boalele actrițelor și ale autorilor.

Indatăce bărbatul iubit lipsește, oricât l'ar fi făcut de fericit, femeia își închipue că el caută fericirea aiurea.

În privința aceasta femeile atribue bărbaților facultăți supra-omenesti. Frica mărește toate, dilatează ochii, inima, face dintr'o femeie cuminte o ființă nesocotită

— Unde se duce domnul?... Ce face domnul?.. De ce mă lasă mereu singură? De ce nu mă ia și pe mine cu dânsul?

Aceste patru întrebări sunt cele patru puncte cardinale ale rozei bănuelilor care călăuzesc marea furtunoasă a solilocilor. Din vijeliile acestea grozave, în care se sbuciumă femeile, rezultă o hotărîre urâtă, nedemnă pe care o și execută orice femeie, ducesa ca și burgheza, baroana ca și nevasta zarafului, îngerul ca și sgriptoroaica, nepăsătoarea ca și pătimașa. Toate imită obiceiurile guvernelor și... spionează. Ceeace statul născoceste în interesul tuturor, ele găsesc că e legitim, legal și îngăduit în interesul iubirii lor. Curiozitatea fatală a femeii o face să aibă nevoie de agenți și agentul oricărei femei care se mai respectă în situația aceasta când gelozia nu-i mai dă răgaz să respecte nimic.

Nici casetele tale, — nici hainele tale, — nici sertarele tale dela casa de bani sau dela biurou, dela masă sau dela dulapuri, — nici portofoliile tale tainice, — nici hârțiile tale, — nici geamantanele tale, nici mescioara ta de toaletă (unele femei numai atunci descoperă că soțul lor își căneă mustățile când eră flăcău, că păstrează scrisorile unei foste amante nespuse de periculoase și că astfel o ține de scurt, etc., etc.), — nici cingătoarea ta;

Ei bine, agentul ei, singurul în care femeia are încredere, este fata în casă, căci fata în casă o înțelege, o scuză și o aprobă.

În paroxismul curiozității, a patimei, a geloziei aprinse, femeea nu mai ține socoteală de nimic, nu mai vede nimic, *vrea să știe tot*.

Și Justine e încântată; vede că stăpâna se compromite împreună cu ea și-i îndură pasiunea, grozăviile, temerile și bănuelile cu o prietenie spăimântătoare. Justine și Caroline au confătuiri și convorbiri tainice. Orice spionaj implică asemenea legături. În situația acesta fata în casă devine stăpâna soartei celor doi soți. Exemplu: lordul Byron.

— Doamnă, zice Justine într'o bună zi, domnul ese într'adevăr din pricina unei femei.

Caroline pălește.

— Dar fiți liniștită, e vorba de o femeie bătrână...

— Ah, Justine, pentru unii bărbați nu există femei bătrâne; bărbații sunt îngrozitori.

— Da, doamnă, dar aici nu e vorba nici măcar de o doamnă, ci de o femeie, de o femeie din popor.

— Ah, Justine, lordul Byron a iubit la Veneția o zarzavagioaică, tocmai deunăzi mi-a spus-o doamna Fischtaminel.

Și Caroline izbucnește în lacrimi.

— Am tras de limbă pe Benoît.

— Ei, și ce crede Benoît?

— Benoît crede că femeea aceasta e o mijlocitoare, căci domnul se ferește de toată lumea, chiar și de Benoît.

Caroline trăește pe jăratec o săptămână de zile, toate

economiile ei se duc pe spioni, plătind rapoarte peste rapoarte.

Insfârșit se duce să vadă pe femeea cu pricina, numită doamna Mahuchet, o seduce și izbutește să afle că, din nebuniile tinereței, domnului i-a rămas un martor, un vlăstar, un băețuș drăgălaș care-i seamănă, și că femeea aceasta e doica, mama de ocazie care supraveghează pe micul Frederic, care plătește trimestriile la colegiu, aceea prin mâna căreia trec cei o mie două sute de franci, cele două mii de franci pe care domnul le pierde la cărți în fiecare an.

— Dar mama? strigă Caroline.

Insfârșit isteța Justine, providența doamnei, îi dovedește că domnișoara Suzanne Beauminet, o fostă grizetă devenită doamna Sainte-Suzanne, a murit în ospiciul Salpêtrière sau poate a făcut avere și s'a măritat în provincie, sau că a căzut atât de adânc încât nu e probabil ca doamna s'o întâlnească niciodată în viață.

Caroline respiră, i s'a smuls junghiul din inimă, e fericită; dar n'are decât fete, ar dori un băețuș.

Drama aceasta cu bănuiala nedreaptă, comedia tuturor presupunerilor cărora le-a dat naștere existența doamnei Mahuchet, fazele acestea ale geloziei căzute în baltă sunt expuse aici ca fiind tipice pentru situația aceasta cu variante nesfârșite întocmai ca și caracterele, rangurile, neamurile.

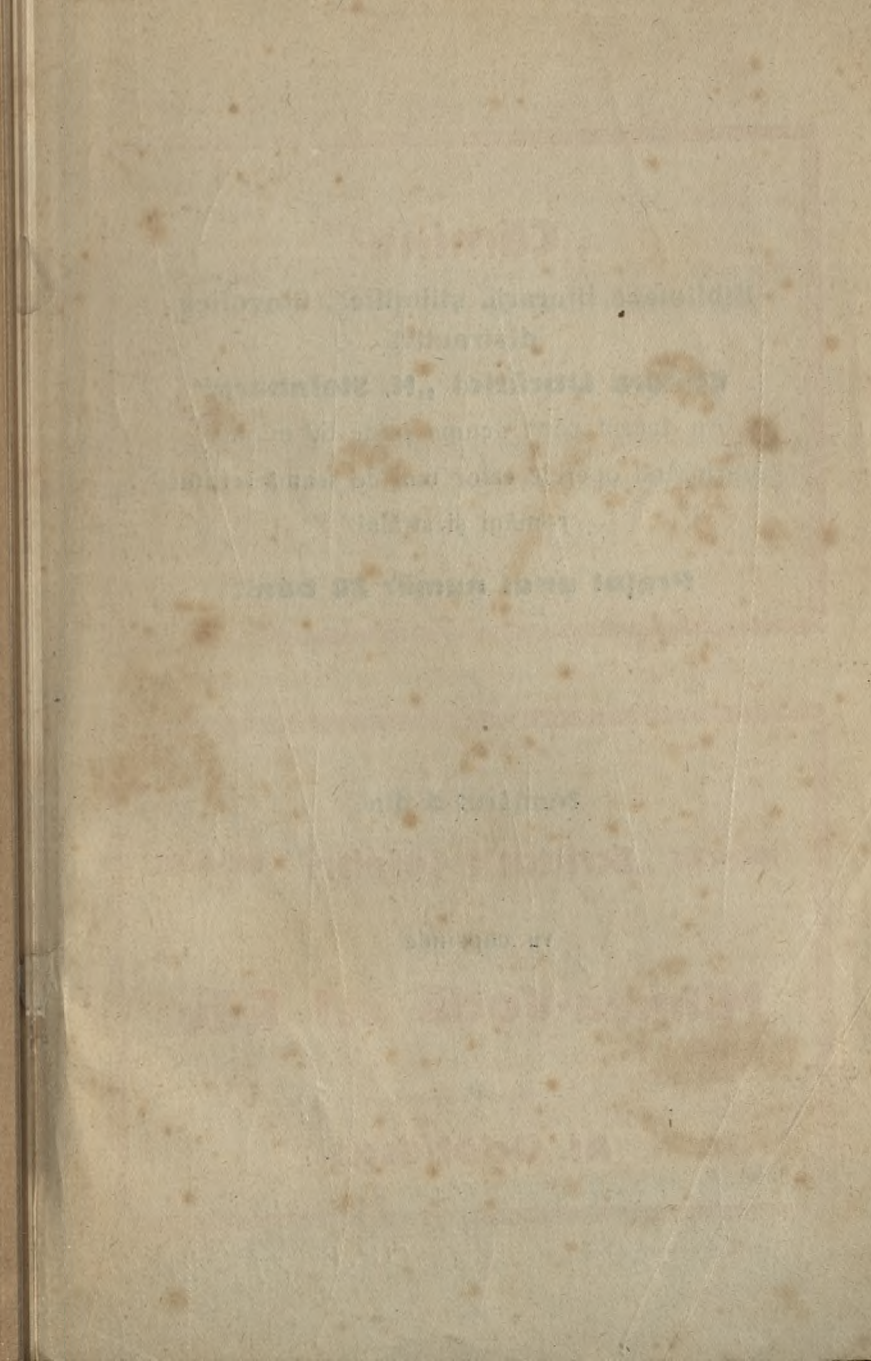
Izvorul acestor mizerii mărunte e arătată aici pentru

ca toate femeile care suferă de chinuri analoage să vadă oglinda vieții lor casnice, să regăsească nenorocirile lor nemai pomenite, ciudățenia care a pricinuit greșelile și fatalitățile particulare cărora li se datorește o clipă de mânie, o desnădejde inutilă, suferințe pe care le-ar fi putut înlătura, fericite toate că s'au înșelat !...

Asemenea necazuri însă au drept corolar altele, mult mai grave și deseori fără leac mai ales când sunt pricinuite de viciuri de alt gen și care nu sunt de domeniul acestei cărți, menite a tămâia cât se poate mai serios virtuțile femeii...

86.

„Căminul“

**Biblioteca literară, științifică, filozofică,
distractivă**

Editura Librăriei „H. Steinberg“

Au apărut până acuma peste 60 numere
coperzând operele celor mai de seamă scriitori
români și străini

Prețul unui număr 30 bani.

Numărul 5 din

„Scriitorii Celebri“

va cuprinde

Mihnea-Vodă cel Rău

de

Al. Odobescu